

Bijlage VMBO-KB
2021

tijdvak 1

Nederlands CSE KB

Tekstboekje

Lees eerst de opdracht in het boekje Examen VMBO-KB. Zoek daarna de antwoorden op in tekst 1. Je hoeft de tekst dus niet eerst helemaal door te lezen. Let op: deze tekst bestaat uit vier bladzijden!

Tekst 1

Erwtensoep

Test erwtensoep

Geen tijd om zelf erwtensoep, ook wel snert genoemd, te maken? Geen nood, het aanbod in de supermarkt is behoorlijk groot. Naast blikken zijn er ook zakken en kartonnen pakken te koop. Maar welke is de lekkerste en hoe zit het met de voedingswaarde? Een panel van 62 consumenten proefde, verdeeld over drie dagen, verschillende erwtensoepen uit de supermarkt. Daarnaast kregen zes erwtensoepexperts de soepen voorgeschoteld. Ook onderzochten we in een laboratorium de voedingswaarde van de soepen, hoeveel rookworst erin zit en of er rekening is gehouden met dierenwelzijn.

Winnaars en verliezers

Qua smaak wijst het consumentenpanel de erwtensoep van Aldi als winnaar aan. Toevallig is dit de enige die van de erwtensoepexperts een voldoende krijgt. Deze soep scoort niet alleen hoog op geur, smaak en uiterlijk, maar ook redelijk op gezond-

heid en dierenwelzijn. Ook de Albert Heijn Gevulde erwtensoep gooit hoge ogen bij het consumentenpanel. De experts zijn een stuk minder positief dan het panel. “Veel aardappel en wortel en juist weinig vlees en knolselderij. En wat doen die doperwten in de soep?” Absoluut dieptepunt vinden ze de soep van California, onder andere te koop bij Jumbo. “Dit mag je geen erwtensoep noemen”, aldus een van de experts. “De soep is te dun, heeft geen smaak, behalve zout en geen geur.” Ook de Maaltijdsoep erwten van Struik vinden de experts niet lekker. Ze vinden niet alleen dat er veel wortels en aardappelen in zitten, maar ook dat de soep grauw is en de worst taai en snotterig.

Struik behaalt met zijn twee soepen de tweede en derde plaats in deze test.

Spliterwten of doperwten?

Erwtensoep zou geen erwtensoep zijn zonder het gebruik van spliterwten. Spliterwten zijn gedroogde, groene erwten waarvan het vlies is verwijderd, zodat ze tijdens het koken makkelijk uit elkaar vallen. Belangrijke andere ingrediënten zijn: knolselderij, ui, prei, varkensvlees / spek, rookworst en kruiden zoals bladselderij en laurier. Het recept

gaat vaak over van generatie op generatie, waardoor de soep, afhankelijk van de kok, bijvoorbeeld ook een aardappel en winterpeen kan bevatten. Wat niet in een authentieke erwtensoep hoort zijn doperwten, maar in de erwtensoep uit onze test zitten ze in overvloed. Dit leidt tot veel verbazing bij de experts. Volgens hen horen doperwten, maar ook wortels, niet thuis in erwtensoep. “Splitterwten worden gaargekookt en zorgen voor de juiste binding, maar zijn weinig zichtbaar. Doperwten worden voor het uiterlijk toegevoegd”, is de verklaring van meerdere fabrikanten.

Bijzondere ingrediënten

Doperwten, maar ook wortels, horen er al niet in thuis. Maar spinazie in erwtensoep? Dat is wel een heel creatieve interpretatie van het aloude recept. Toch zit er in Unox Biologische erwtensoep een kleine hoeveelheid spinazie. Unox legt desgevraagd uit dat de aardse smaak van spinazie de zoetheid van wortel en knolselderij neutraliseert. En de spinazie verbetert de groene kleur op een natuurlijke wijze. Een ander veelgebruikt ingrediënt in de supermarktsoepen is rookaroma. De rooksmak van de plakjes worst komt dus niet door uren roken, maar uit de trukendoos van de fabrikant.

Gezond?

Erwtensoep lijkt misschien gezond, omdat het hoofdbestanddeel uit groente bestaat. Maar dat valt in de praktijk tegen. Om te beginnen zijn de geteste soepen zout, wat mede komt door de rookworst en het spek. De enige soep waarvan het zoutgehalte binnen de perken blijft, is de Unox Biologische erwtensoep. De

rookworst en het spek verraden al dat erwtensoep behoorlijk wat vet bevat, waarvan een aanzienlijk deel verzadigd vet. Dat is slecht voor de gezondheid. Daarom hebben we de soepen ook beoordeeld op de hoeveelheid verzadigd vet.

De zoutste erwtensoepen bevatten minstens 2 gram zout per kom.

Vlees

Rookworst zit in alle soepen in de test, spek in sommige. Gemiddeld bevatten de soepen 10% vlees. De Unox Stevige erwtensoep bevat het meeste vlees: volgens het etiket 12,7% rookworst. De soep van California bevat het minste vlees: slechts 3,2%. Maar kloppen deze percentages? Dat hebben we getest. Over het algemeen komt het etiket aardig overeen met de werkelijkheid, rekening houdend met het verlies aan vocht en vet in de rookworst tijdens het productieproces van de soep. Alleen de Hollandse erwtensoep van Plus wijkt af. Volgens dit onderzoek zit er 2% rookworst in de soep, terwijl er 7% op de verpakking staat. Plus geeft aan dat er naast rookworstschijfjes ook rookworstblokjes worden toegevoegd. Ons laboratorium onderzocht op rookworstschijfjes, mogelijk verklaart dat het verschil.

Een kom erwtensoep bevat gemiddeld 17 gram rookworst.

Zo maak je zelf lekkere erwtensoep volgens expert Willem Himmelreich:

Benodigheden

- 3 liter water
- 400 gram spliterwten
- 250 gram gerookt doorregen spek
- 300 gram hamschijf
- 1 knolselderij in blokjes
- 5 uien, in blokjes van 0,5 cm
- 2-3 dikke preien in ringen van 0,2 cm
- 1 bos bladselderij, gewassen en gesneden
- 3 laurierblaadjes
- zout en gemalen peper naar smaak
- 1 rookworst

Trek de bouillon van de hamschijf en het spek, met laurierblad, ui en wat van het donkergroene deel van de prei. Haal na 1,5 uur hamschijf en spek eruit en bewaar deze. Doe de spliterwten in de gezeefde bouillon en zet de pan op het vuur. Voeg de ui en knolselderij toe en breng het geheel onder voortdurend roeren aan de kook. Na 1,5 uur worden de spliterwten gaar en wordt de soep dikker. Voeg de preiringen toe en blijf roeren, want snert brandt snel aan. Snijd de gare hamschijf in stukjes en voeg deze toe aan de soep. Voeg als laatste de gesneden bladselderij, rookworst en spekjes toe.

Als je dit recept volgt, krijg je volgens Willem Himmelreich gegarandeerd de lekkerste erwtensoep op tafel!

Dierenwelzijn

We checkten de etiketten ook op dierenwelzijn. De meeste soepen vermelden iets over het welzijn van het dier; variërend van het Beter Leven Keurmerk met één tot drie sterren, tot een biologische variant. Wie om dierenwelzijn geeft, kan dus het best voor de Unox Biologische erwtensoep met biologisch vlees of de Struik Boerensoep erwten met Beter Leven drie sterren kiezen.

De experts

In het expertpanel zitten de volgende zes mensen:

Michel Rekers, winnaar van het WK snertkoken

Ineke Luybé, winnaar van het NK snertkoken

Ed Mink en Gineke van Kesteren, van Keurslagerij van Kesteren in Woerden

Willem Himmelreich, gepensioneerd docent Gastronomie en Koken bij de Hotelschool in Amsterdam
Geert Burema, eigenaar en chef van restaurant Merkelbach en initiatiefnemer van de Slow Food Chefs Alliantie.

Het zestal heeft een flinke kluit aan het proeven van alle erwtensoepen. Op twee soepen na vinden ze de dikte van de soep in orde. Over de smaak zijn ze een stuk minder te spreken, alleen de erwtensoep van Aldi krijgt een voldoende.

Waar komt snert vandaan?

Erwtensoep of snert kennen we als een stevige (maaltijd)soep. Er zijn diverse verklaringen voor de naam snert. Zo zou snert uit het Fries stammen, al is de betekenis dan

'dunne soep' of 'iets van weinig belang'. Het kan ook van het woord 'snerten' komen, wat 'iets heel erg gaar koken' betekent. Erwtensoep is nog lekkerder wanneer je hem pas een dag na bereiding eet.

Test erwtensoep									
	merk en type	richtprijs (in euro' s)	testoedeel	verpakking	smaakoordeel consumenten	zout	verzadigd vet	dierenwelzijn	etiket
					50%	25%	10%	10%	5%
1	Aldi De hete ketel Hollandse erwtensoep	1,19	7,2	blik	8,3	5,5	5,6	6,4	10
2	Struik Boerensoep erwten	1,87	7,1	zak	7,1	6,7	5,4	10	7,3
3	Struik Maaltijdsoep erwten	1,55	7,0	blik	8,2	5,2	6,5	6,4	7,3
4	Albert Heijn Gevulde erwtensoep	1,29	6,8	blik	7,8	4,7	6,0	6,4	10
5	Perfekt Erwtensoep	1,19	6,7	blik	7,0	5,9	5,9	6,4	10
6	Plus Erwtensoep	1,29	6,7	blik	7,9	4,7	4,8	6,4	10
7	Unox Rijkgevulde erwtensoep	2,62	6,7	pak	7,2	6,2	5,6	4,6	10
8	Jumbo Erwtensoep	1,25	6,6	blik	7,1	5,2	6,1	6,4	10
9	Albert Heijn Stevige erwtensoep	1,55	6,6	zak	7,4	5,2	6,0	6,4	7,3
10	Unox Stevige erwtensoep	1,45	6,4	blik	6,7	6,7	5,9	4,6	6,4
11	Jumbo Boeren erwtensoep	1,79	6,3	blik	7,0	4,7	5,4	6,4	10
12	Unox Biologische erwtensoep	2,85	5,8	zak	4,2	8,2	3,4	10	6,4
13	Plus Hollandse erwtensoep	1,55	5,5	zak	4,9	6,2	5,0	4,6	10
14	California Erwtensoep	0,89	5,0	blik	4,1	5,2	8,8	4,6	6,4
15	Markant Erwtensoep	1,39	4,4	zak	3,8	4,7	3,8	4,6	10

*naar een artikel van Linda de Gouw,
de Consumentengids, februari 2018*

Fietsen verleer je nooit

(1) Wie ooit heeft leren fietsen en dat vervolgens jaren niet meer doet, trapt daarna zonder problemen de wielen weer rond. Hetzelfde geldt voor
5 pianospelen, veters strikken, fluiten, traplopen, autorijden, skiën en schaatsen: je verleert dit soort geautomatiseerde vaardigheden en bewegingen nooit meer. Hoe kan dat?
10 dat?

(2) “Routine speelt een belangrijke rol in het dagelijks leven van mensen. Ons brein heeft dan ook een aparte opslagplaats voor hoe je
15 dingen doet”, vertelt Albert Postma. Hij is hoogleraar klinische neuropsychologie¹. Dat noemen we het procedureel geheugen. Daarbij zijn speciale delen van je hersenen
20 betrokken. De kern van het procedureel geheugen is ervoor zorgen dat procedures uiteindelijk routines worden. Een mooi voorbeeld om te laten zien hoe dit werkt, is
25 leren fietsen. Als je leert fietsen, moet je een aantal handelingen onder de knie krijgen. Zo moet je snelheid maken door je af te zetten,

opstappen en je evenwicht proberen
30 te bewaren. Dat zijn allemaal deelvaardigheden die je moet gaan beheersen als je leert fietsen. Door die vaardigheden in kleine stapjes te leren, ga je steeds beter presteren.
35 Zo kun je uiteindelijk fietsen zonder om te vallen én zonder erbij na te denken. Maar een kind dat leert fietsen, doet dat dus met volle aandacht in kleine stapjes door
40 fouten te maken en steeds maar te herhalen. Totdat het is ingeslepen en alles wat bij fietsen komt kijken een routine is geworden.

(3) Maar hoe zorgt het brein er nou
45 voor dat al die routines worden opgeslagen? Door herhalen. Herhalen blijkt de sleutel tot levenslange opslag. Zenuwcellen, de informatieverwerkers in de hersenen, vormen
50 verbindingen met andere zenuwcellen. Die connecties worden almaar sterker naarmate handelingen vaker worden uitgevoerd. Door eindeloos herhalen wordt het karrenspoor
55 langzaam maar zeker een auto-snelweg. Oftewel een ijzersterk geheugenspoor dat nooit meer wordt uitgewist. “Wat meehelpt”, zegt Postma, “is dat bij al die handelingen
60 ook nog een soort structuur wordt aangereikt. Je voelt een autostuur of je zet de benen op de trappers en dat geeft je meteen het idee wat de bedoeling is.”

(4) Erik Scherder is, net als Postma, ook hoogleraar klinische en neuropsychologie. Hij wil vooral benadrukken dat leeftijd een rol speelt bij het leren. Zeker als het gaat om het

70 aanleren van handelingen. “De meeste motorische vaardigheden leren we op jonge leeftijd en dat draagt bij aan de kracht van het geheugenspoor.” Zo verklaart hij
75 bijvoorbeeld waarom kinderen die op jonge leeftijd leren skiën het vaak beter doen dan hun ouders die op latere leeftijd nog in een ski-klasje gaan.

80 **(5)** Maar er gebeurt behalve het aanleren en opslaan van routines nog veel meer in het geheugen. Postma legt uit dat we voor namen, telefoonnummers en afspraken bij de tandarts, een heel ander deel van het
85 geheugen gebruiken. Hiervoor komen de geheugensporen anders tot stand. Want er wordt veel minder geoefend en er zijn veel mogelijke stoorzenders. “Er is bijvoorbeeld geen
90 natuurlijke koppeling tussen mijn gezicht en mijn naam. Ik kan net zo goed Piet heten. Daardoor kun je mijn naam na verloop van tijd best
95 vergeten. Terwijl een fietsstuur, of een paar veters je altijd richting dezelfde beweging sturen.”

(6) Het procedureel geheugen heeft volgens Postma dan ook een heel
100 bijzondere eigenschap: alles wat erin is opgeslagen, valt niet onder woorden te brengen. “Het is kennis

die je niet kunt overdragen”, zegt Postma. “Als ik mijn studenten vraag:
105 wat doe je nou als je met autorijden van de eerste naar de tweede versnelling schakelt, dan zie ik ze de handelingen maken, maar ze kunnen het niet zo goed beschrijven.” Het
110 geheugen voor fietsen, fluiten en traplopen werkt buiten ons bewustzijn om, het is een automatische piloot die maakt dat we makkelijk tegelijkertijd iets anders
115 kunnen doen. Zoals fietsen en mobiel bellen, of veters strikken en tv-kijken. **(7)** Scherder wil vooral de levenslange opslag benadrukken. Zo blijft het procedureel geheugen zelfs bij
120 dementerende ouderen nog lang functioneren. Zet mensen met dementie achter een piano en ze spelen het stuk dat ze als kind hebben geleerd. “Dat komt doordat
125 de vaste gewoontes van het lichaam zijn opgeslagen in een deel van de hersenen dat minder gevoelig is voor verval”, zegt Scherder. “Patiënten met dementie blijven ook tot in een
130 laat stadium glimlachen”, merkt hij op. “Dat komt omdat dit een vorm van fijne motoriek is die ze als baby al hebben geleerd. En die ze onbewust blijven gebruiken.”
135 **(8)** “Toch kan het procedureel geheugen in de war worden geschopt”, zegt Postma. “Huur maar eens een auto in Engeland, waar het stuur en de versnellingsbak aan de
140 andere kant zitten. Dan moet je opeens heel erg nadenken over wat je doet. Daardoor gaat het een stuk trager.”

naar een artikel van Ellen de Visser, de Volkskrant, 22 september 2017

noot 1 Klinische neuropsychologie is de wetenschap die de relatie tussen hersenen en menselijk gedrag bestudeert.

Ga verder op de volgende pagina.

Dierenbescherming

The illustration shows a hand on the left holding a key to lock a car door. On the right, a dog is trapped inside the car with its head out of the window. The background is split diagonally into light and dark areas, symbolizing the heat inside the car.

OP SLOT HOND ERUIT

Dierenbescherming

Honden worden vaak achtergelaten in de auto. Bij mooi weer kan dit erg gevaarlijk zijn, omdat de temperatuur binnen razendsnel oploopt tot wel 50 °C. Honden hebben geen zweetklieren zoals wij mensen die hebben. Zij verliezen hun warmte alleen via de tong en de voetzolen. Hierdoor ontstaat er een groot risico op een hittestroke met de dood tot gevolg.

Dit kan zelfs gebeuren wanneer de auto in de schaduw geparkeerd staat.

Zie je een hond in nood? Probeer dan de eigenaar op te sporen. Lukt dit niet, bel dan het landelijk meldnummer 144. In geval van leven of dood is het intikken van de ruit toegestaan.

Kijk voor meer informatie op www.dierenbescherming.nl/hitte

naar een advertentie van de Dierenbescherming

Inburgeren versie 2.0

(1) In de wereld van het inburgeringsexamen is elke directeur een oude man. Net als de dokter. De vrouw stofzuigt en schenkt de
5 kinderen thee in. Of ze kijkt toe hoe haar echtgenoot of baas ‘belangrijke papieren’ ondertekent. In die wereld is bijna iedereen hetero en wit. Behalve de mensen die niks snappen
10 of iets onhandigs doen: zij hebben een kleurtje.

(2) Arieke van Liere heeft zich tijdens haar studie Art en Design aan de kunstacademie verdiept in het
15 inburgeringsexamen. Ze bestudeerde een half jaar lang de boeken die mensen van buiten de Europese Unie te zien krijgen als ze Neder-
20 lander willen worden. Wat ze aantrof, verbaasde haar. “Wie verplicht inburgert, leert een land kennen dat vol zit met stereotypen, vooroordelen en verouderde techniek. Als een
25 nieuwkomer de ambitie heeft om bijvoorbeeld arts te worden, dan wordt die direct de kop ingedrukt. De afbeeldingen in de boeken benadrukken dat je als vrouw
30 ondergeschikt bent, als nieuwkomer te gast, en dat je niets zult bereiken.” Van Liere snapt niet hoe dit in deze tijd nog kan. “Een foto zegt meer dan
35 duizend woorden – zeker als je een taal nog niet goed spreekt. We bereiden nieuwkomers voor op een land dat niet bestaat.”

(3) Het inburgeringsexamen bestaat uit een taalgedeelte waarin de
40 onderdelen lezen, luisteren en schrijven aan bod komen en het onderdeel ‘Kennis van de Neder-

landse samenleving’. Van Liere heeft het niet over de taalcursus, al staan die lesboeken volgens haar
45 evengoed vol achterhaalde foto’s. Zij heeft het vooral over het verplichte onderdeel ‘Kennis van de Nederlandse Maatschappij’. Hoe ga je om met burens, de politie of je
50 werkgever, hoe huur of koop je een huis? Dé lesstof hiervoor bestaat niet. Een gemis, volgens Van Liere. Verschillende uitgeverijen hebben
55 boeken uitgebracht ter voorbereiding op het examen, waarvoor het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verantwoordelijk is. Van Liere ontdekte dat veel foto’s in
60 zowel de boeken als het (oefen)-examen al vele jaren niet meer zijn geüpdatet. “Inburgers leren hoe ze de huur per acceptgiro moeten
65 overmaken naar de Fortis Bank, die niet meer bestaat. Ze vragen huurtoeslag aan met een formulier uit 1975 en bellen met een telefoonformaatje koelkast.”

(4) Dat het ook anders kan, bewijst de voormalig kunstacademiestudent
70 met eigen, alternatieve foto’s. In precies de ouderwetse stijl als het origineel, maar mét representatieve Nederlanders. De ‘oude, mannelijke, witte dokter’ is bijvoorbeeld
75 vervangen door een vrouwelijke longarts uit Rotterdam met Turkse wortels. Van Liere daagde Kamerleden uit om ook zelf foto’s te maken die de Nederlandse normen en
80 waarden uitbeelden. Een aantal politici heeft toegezegd om deel te nemen. Drie politici zijn de uitdaging

aangegaan en gingen zelf aan de slag met het maken van foto's. Van
85 Liere is blij met hun deelname en reactie: "Ze ontdekken dat het nog niet zo makkelijk is. We moeten ons afvragen of een schriftelijk examen wel de juiste manier is om zoiets
90 belangrijks als met elkaar omgaan aan te leren."

(5) De timing is niet toevallig: nog voor het zomerreces, de vakantieperiode voor politici, presenteert de
95 minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een herziening van het inburgeringsstelsel. Van Liere

hoopt dat dit moment wordt gebruikt om de beeldvorming over de
100 Nederlandse samenleving bij te schaven. "Want het is fundamenteel verkeerd dat we als samenleving verblijfsvergunningen laten hangen van examens die omstreden normen
105 en waarden toetsen." Volgens de woordvoerder van de minister is inderdaad het plan om het 'belang en de actualiteit' van het inburgeringsexamen en de oefenvragen opnieuw
110 te bekijken. "Dit geldt ook voor de foto's", aldus de zegsman.

Hoe kan het ook?

Vrouwen zijn in het oefenexamen van Kennis van de Nederlandse Maatschappij receptionist of secretaresse, mannen zijn de baas. Arieke van Liere zocht alternatieven voor de stereotype afbeeldingen, en legde de personen vast in ouderwetse fotostijl. De arts is in haar versie omgedoopt tot vrouw, het stel gemoderniseerd tot homoseksueel koppel en de moeder die gezellig thuiszit met haar kind heeft plaatsgemaakt voor een huisvader.

*naar een artikel van Jitske-Sophie Venema,
het Algemeen Dagblad, 21 juni 2018*

Bamboefietsen

(1) Met bamboeframes, afkomstig uit Ghana, maakt BlackStarBikes in Nederland duurzame fietsen. In de Afrikaanse fabriek werken inmiddels 5 veertig mensen. De blik is nu gericht op Zuid-Afrika.

(2) Ruud (45) plakt stukjes zwart schuim op aluminium plaatjes. Daarmee kunnen de radiatoren van 10 de centrale verwarming worden vastgemaakt. Het is een tussendoor-klusje op sociale werkplaats Pantar in Amsterdam. Het wachten is op de voorvorken. Morgen zijn die in huis. 15 Dan kan de ‘koning van de bamboefiets’, zoals Ruud door zijn collega’s wordt genoemd, verder met het mooiste werk dat er is: bamboefietsen in elkaar zetten. “Ik sta er 20 helemaal klaar voor.”

(3) BlackStarBikes is een initiatief van drie vrienden. Zij ontdekten in Ghana een bamboefabriek die fietsframes maakt, maar die 25 nauwelijks een afzetmarkt had. “Die fietsframes waren alleen te betalen voor de buitenlandse werknemers in Ghana”, zegt Mirjam Nagel. Zij is bedrijfsleider van BlackStarBikes. 30 “Door een afzetmarkt in Europa te creëren, hopen we dat de prijzen van de lokale fietsen omlaag kunnen, zodat de Ghanese bevolking ook een bamboefiets kan kopen. Handel is in 35 onze ogen de nieuwe vorm van ontwikkelingshulp.” Er werken inmiddels veertig mensen bij de fabriek in Kumasi, waar behalve frames ook tandenstokers worden 40 gemaakt.

(4) Bamboe is, anders dan sommigen denken, bijzonder stevig; in Azië worden wolkenkrabbers gebouwd door bouwvakkers op metershoge 45 steigers van bamboe. “Het was dan ook geen enkel probleem om met de fietsen door de veiligheidskeuringen te komen. En het frame is duurzaam”, zegt Nagel herhaaldelijk. 50 “Iedereen in dit bedrijf weet het volgende: dit bamboe groeit in Ghana en is al aangegroeid tegen de tijd dat wij een fiets in elkaar hebben gezet. Dat is best bijzonder.” Bij ons op 55 kantoor zeggen we wel eens: het goede nieuws is dat bamboe schokbestendiger is dan staal, het slechte nieuws: je moet je fiets niet stallen in de buurt van een hongerige panda.

(5) Er rijden een kleine tweehonderd bamboefietsen in Nederland rond. In Zwitserland en Duitsland worden ze inmiddels ook verkocht. “De fiets valt op”, zegt Nagel, “door de stijlvolle en 65 onderscheidende look. Voor ons is de fiets de perfecte combi van kwaliteit, design en sociaal ondernemerschap.”

(6) De fiets met het bamboeframe is 70 opvallend licht. Dat is ook de reden dat hij standaard zonder versnelingen wordt geleverd. “Die heb je in Nederland echt niet nodig, maar voor

wie wil, zetten we die er natuurlijk op.
75 In Duitsland en Zwitserland leveren we ze ook met de daar verplichte handrem. Maar het liefst houden we de fiets zo eenvoudig mogelijk. We willen niet te veel poespas aan het
80 stuur. Zo vinden wij de fiets op z'n mooist."

(7) Niet alleen in Ghana, ook in Nederland is duurzaamheid het uitgangspunt. "Dit heeft niet alleen
85 met de lagere productiekosten te maken", zegt Nagel. "BlackStarBikes vindt het belangrijk ook hier iets bij te dragen en verantwoord te produceren. Op de sociale werkplaats zijn
90 ze trots dat ze aan onze fietsen werken. Ondertussen leren ze ook het vak van fietsenmaker. Of ze allemaal op de reguliere arbeidsmarkt aan de slag kunnen, hangt af
95 van hun beperking. In de werkplaats van Pantar worden ook kleine reparaties uitgevoerd aan tweedehandsfietsen die er verkocht worden. Het is mooi als we daar op deze
100 manier mensen voor kunnen opleiden."

(8) De eerste frames werden ingevlogen. Dat is best belastend voor het milieu. Nu laat
105 BlackStarBikes ze verschepen naar Rotterdam, maar het gaat nog steeds om kleine hoeveelheden. Per schip is in elk geval minder milieubelastend dan per vliegtuig. Er wordt nog meer
110 onderzoek gedaan naar het verduurzamen van het transport. Per keer grotere hoeveelheden inkopen zou ook beter zijn voor het vrachtwagen-transport vanuit Rotterdam naar de
115 sociale werkplaatsen. Helaas is het aantal verkochte fietsen daarvoor nog te beperkt.

(9) Nagel wordt regelmatig aangesproken als ze in Amsterdam naar
120 haar werk fietst. "Je moet het wel leuk vinden om op een aparte fiets te rijden. En je moet geen last hebben van een ochtendhumeur", zegt ze. Bang voor diefstal is ze niet.
125 "Daarvoor is de fiets te opvallend. Ik hoor van klanten dat de fiets de Zeedijk overleeft, of 's nachts gewoon aan een brug vaststaat. Hem doorverkopen via Marktplaats gaat
130 echt niet lukken."

*naar een artikel van Nanda Troost,
de Volkskrant, 3 februari 2014*

De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen. Het College voor Toetsen en Examens is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.